

Met je kop boven het maaiveld

Dutch Heights staalkaart van artistiek talent in Nederland

Yvette Gieles

Nederland is een land van laureaten. Met zo'n 700 cultuurprijzen valt hier veel te winnen. Veel prijzen richten zich op kunstenaars die boven het lokale maaiveld uitsteken. Andere prijzen zijn vooral bekend bij vakgenoten of worden uitsluitend toegekend na een massale publieksverkiezing. Een kleine honderd prijzen heeft een echt landelijke uitstraling en baseert de toekenningen op het oordeel van een vakjury. Die prijzen en hun winnaars in 2009 staan nu allemaal bij elkaar in Dutch Heights. Dit vuistdikke boek is een staalkaart van artistiek talent, jong en alweer wat rijper, in Nederland.

In aanwezigheid van veel laureaten nam de voorzitter van de Raad voor Cultuur, Els Swaab, op 18 maart jl. het eerste exemplaar dankbaar in ontvangst, want "dit is de culturele bijbel die wij in Nederland zo nodig hebben". Volgens Swaab kunnen prijzen bijdragen aan het draagvlak in de samenleving voor cultuur, maar dan moeten ze wel voldoende reliëf hebben. In haar ogen is dat ook een kwestie van marketing en dan moet je dus kritisch kijken naar de capaciteit van een organisatie om voor prijs en winnaar de aandacht te genereren die ze verdienen. Want wat heb je als kunstenaar aan een prijs die niemand kent of waarvan niemand weet dat jij hem gekregen hebt?

Uitverkoren

In Dutch Heights staat de soms onzichtbare winnaar van een onbekende prijs op dezelfde hoogte als de wereldberoemde kunstenaar die eindelijk zijn oeuvreprijs mag ophalen. Geen prijs is hetzelfde, maar de winnaars die zich door Bas Heijne lieten interviewen waren opvallend eensluidend in hun opvatting over de betekenis van de aan hen toegekende prijzen. Een prijs is een vorm van erkenning van hun talent en een aanmoediging om op de ingeslagen weg door te gaan. Voor Ans Markus betekende de titel Kunstenaar van het Jaar de eerste openlijke positieve waardering vanuit de kunstwereld zelf voor haar werk en het Realisme, een stroming die volgens haar door kunstcritici nauwelijks serieus genomen wordt. Na zijn nominatie voor de Selexyz Debuut Prijs durfde Bert Natter zich schrijver te noemen, in plaats van 'iemand die boeken schrijft' en voor Robin de Raaff kwam de BUMA Toonzettersprijs precies op het goede moment. Na verschillende aanmoedigingsprijzen in het begin van zijn carrière, kostte het hem moeite om ook als veertig plusser orkesten te interesseren voor zijn composities en dan helpt de ontvangst van een gezaghebbende vakprijs.

Geen winnaars zonder verliezers

Niet alleen de uiteindelijke winnaar, maar ook de kanshebbers op een prijs, komen in het middelpunt van de belangstelling te staan. "Het houdt je wel van werk", beaamde Bert Natter. Dit geldt vooral voor prijzen met uitgebreide nominatieronden: van de longlist via een shortlist naar een zenuwslopende uitreikingceremonie. Waarbij je dus de kans loopt dat je aan het eind van de avond met de bloemen van een winnaar, die het hele circus aan zich voorbij had laten gaan, naar huis gaat. Sommige prijzen zijn regelrechte afvalraces en aan het eind kan er maar één de winnaar zijn.

Veel chiquer zijn de prijzen die een jury na rijp beraad zonder toeters en bellen toekent aan één persoon. Alle laureaten die wel eens zo'n telefoontje hadden gehad waren vereerd en Bert Natter vond ook de juryrapporten van die prijzen een stuk dieper graven dan dat van de meer op commerciële leest geschoeide Selexyz Debuut Prijs. Keerzijde is wel dat de commerciële prijzen vaak zichtbaarder zijn in de media dan bijvoorbeeld de prestigieuze en exclusieve staatsprijzen. Die toekenningen leveren vaak een minimale vermelding op in de krant en lenen zich ook niet voor tv reportages waarin aangebeld wordt bij het huis van een schrijver om hem of haar te vertellen dat er weer een ronde in de prijzenslag is overleefd. "Kranten raken vooral opgewonden van nominaties en zijn nauwelijks geïnteresseerd in uitreikingen", volgens Leo van Maris van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, onder meer verantwoordelijk voor de Van der Hoogtprijs. Een commerciële naam belemmert soms het aanzien van een prijs. Dat merkte beeldend kunstenaar Barbara Visser na het winnen van de Heinekenprijs. Weinig vakgenoten doorzagen het prestige van deze prijs: voor wetenschappers is het een voorportaal van de Nobelprijs en er hangt een fors geldbedrag aan. Met levenslang gratis bier had het niet zoveel te maken.

Trotse winnaar

De meest genoemde betekenis van een cultuurprijs is zichtbaarheid, voor de ontvanger en de discipline waarin iemand werkt. Forse marketinginspanningen vergroten de aandacht voor een prijs, maar moeten wel passen bij het karakter daarvan. Af en toe een lekkere rel of crisissituatie helpt ook. Juryleden die met veel bombarie afstand nemen van een gezamenlijk oordeel, genomineerden die publiekelijk een smeulende vete laten escaleren, een bommelding op het moment suprême; het zijn zelden fraaie vertoningen, maar ze verkleinen de kans dat een uitreiking onopgemerkt voorbij gaat. Daarnaast moet het organiserend comité vooral hopen op het eergevoel van de winnaar. Ans Markus is wat dat betreft een voorbeeldige winnaar. Trots voert zij de titel Kunstenaar van het Jaar: "Ik vertel het aan iedereen en ieder persbericht opent met: 'Ans Markus, Kunstenaar van het Jaar'. Zo dat staat, denk ik dan." In het land met een laag maaiveld mag het winnen van een prijs er dan soms bij horen, menig kunstenaar moet waarschijnlijk persoonlijk wat overwinnen voordat hij er ook zo mee te koop durft te lopen.

Dutch Heights verscheen op 18 maart 2010 en is een initiatief van de stichting Dutch Heights en de Grafische Cultuurstichting. De publicatie is verkrijgbaar via www.dutchheights.nl